ברטנורא על מסכת דמאי

פירוש רבי עובדיה מברטנורא

geulaquiz.com

פרק א

א הקלין שבדמאי. שהקלו חכמים על הפירות הללו הנזכרים במתניתין שלא לעשרן דמאי, לפי שחזקתן באים מן ההפקר משום דלא חשיבי, ואית בהו תרי ספיקי ספק באים מן ההפקר ופטורים מן המעשר, ואפילו אם תמצא לומר שבאים מן השמור וחייבים במעשר שמא נתעשרו. ודמאי הם התבואה והפירות הנלקחים מעמי הארץ שהם חשודים על המעשרות. והחבר הלוקח פירות מעמי הארץ צריך להפריש מהם תרומת מעשר ומעשר שני בלבד אם היא שנת מעשר שני, אבל תרומה גדולה לא נחשדו עמי הארץ עליה לפי שהיא במיתה, ואין לה שיעור שחטה אחת פוטרת כל הכרי והכל נזהרים בה. ומעשר ראשון ומעשר עני א״צ להוציא מן הדמאי אע״פ שעמי הארץ חשודים עליהם, לפי שיכול בעל הפירות לומר ללוי או לעני הבאים ליטול המעשרות הבא ראיה שאין פירות הללו מעושרים וטול, דקי״ל בכל דוכתא המוציא מחבירו עליו הראיה. אבל בתרומת מעשר ליכא למימר הכי, שהאוכל טבל שלא הורמו ממנו מתנות כהונה חייב מיתה ומשום אסורא מפרישינן לה לתרומת מעשר, ומעשר שני נמי כדי שלא לאכלו בטומאה או שלא לאכלו חוץ לירושלים:

השיתין. תאנים מדבריות:

והרימין. פי׳ הערוך פולצרא״קי בלע״ז:

ועוזרדין. בערבי זערו״ד ובלע״ז סורבי״ש:

ובנות שוח. תאנים לבנות המתגדלות משלש שנים לשלש שנים, ומתגדלים ביערים:

ובנות שקמה. תאנה המורכבת בערמון:

ונובלות תמרה. תמרים שאינם מתבשלין באילן ותולשין אותן ומניחים אותם זה על זה עד שיתבשלו. ויש אומרים נובלות תמרה תמרים שהפילתן הרוח קודם בשולן:

גופנים. ענבים שמניחים אותן בגפן בסוף הבציר ובקושי מתבשלים:

הנצפה. צלף שקורין קאיפר״י בלע״ז:

האוג. פרי אדום שקורין לו בלע״ז קורניאול״י. ורמב״ם אומר שהוא אילן שעושה כמין אשכלות אדומות וקורין לו בערבי סומא״ק. ולא היה זה הפרי חשוב ביהודה:

והחומץ. בתחלה לא היה היין שביהודה מחמיץ לפי שהיו מביאים ממנו נסכים וכל החומץ שביהודה לא היה בא אלא מן התמד לפיכך החומץ שביהודה פטור. אבל לאחר שבטלו נסכים והחומץ בא מן היין החומץ חייב בדמאי אף ביהודה כמו בשאר מקומות:

והכוסבר. כזרע גד (שמות ט״ז:ל״א) תרגום ירושלמי כוסבר כוליאנדר״ו בלע״ז:

דיופרא. שטוען פירותיו שני פעמים בשנה. דיו בלשון יון שנים:

שקמונה. שם מקום:

המוסטפוס. שנתבשלו באילן עד שנתבקעו מאליהן. שכל אלו חשובים הן וחזקתן שאין באין מן ההפקר. ואין הלכה כר״י:

ב הדמאי אין לו חומש. הפודה מעשר שני של דמאי אינו נותן את החומש משום דרוב עמי הארץ מעשרין הם. הלכך קרן דמעכב בדאורייתא איתא בדרבנן, חומש דלא מעכב בדאורייתא יאכל:

ואין לו ביעור. בסוף שלש שנים שחייב לבער כל מעשרותיו כדכתיב (דברים כ״ו:י״ג) בערתי הקדש מן הבית ולא תקנוהו רבנן בדמאי:

ונאכל לאונן. דמעשר שני של ודאי אסור לאונן כדכתיב (שם) לא אכלתי באוני ממנו, ומעשר שני של דמאי לא גזרו בו:

ונכנס לירושלים ויוצא. נפדה ונאכל חוץ לירושלים, מה שאין כן בודאי שהמחיצות קולטות ואין יכולין לפדותו ולהוציאו חוץ לחומה לאחר שנכנס, ובדמאי לא גזור:

ומאבדים מעוטו בדרכים. אם היה מעשר שני של דמאי בדרכים במקום גדודי חיה ולסטים, אפילו היה דבר מועט ויכול להביאו בלא טורח ובלא הפסד אינו חושש לו ומניח אותו ליאבד בדרך במקום שהוא שם. ורמב״ם פירש שאם בשעה שמוליך מעשר שני של דמאי בירושלים נאבד ממנו מעט בדרך אינו חושש לו, מה שאין כן בודאי שצריך שיעלהו כולו או דמיו ולא יפסד ממנו כלום בדרכים:

ונותנים אותו לעם הארץ. לאכלו בירושלים ואע״פ שהוא חשוד לאכלו בטומאה, מה שאין כן בודאי שאין מוסרים אותו לעם הארץ לפי שאינו נזהר לאכלו בטהרה:

ויאכל כנגדו. כנגד מה שנתן לעם הארץ לוקח מנכסיו ואוכל בטהרת מעשר בירושלים:

ומחללים אותו כסף על כסף. אם יש לו כסף מעשר שני של דמאי והוא צריך לו יכול לחללו על כסף חולין, מה שאין כן בודאי שאין מחללין כסף על כסף אלא בסלעים של שני מלכים שיכול לחלל זה על זה אם השני חריף אבל של מלך אחד לא דלאו דרך חלול הוא, ובדמאי שרי:

כסף על נחשת. אפילו שלא מדוחק. אבל של ודאי מדוחק אין, שלא מדוחק לא:

ויחזור ויפדה את הפירות. גרסינן, ולא גרסינן ובלבד שיחזור ויפדה. והכי קאמר ויכול לחזור ולפדות את הפירות אם ירצה דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים אינו יכול לחזור ולפדותם אלא מעלה הפירות לירושלים. והלכה כחכמים:

ג **הלוקח לזרע.** לקח תבואה לזרעה פטור בדמאי, דאילו טבל ודאי אסור לזרוע:

ולבהמה. לקח מתחלה להאכיל לבהמה פטור מן הדמאי. אבל לקח מתחלה לאדם ונמלך עליה לבהמה חייב לעשר בדמאי:

וקמח לעורות. לעבד בו עורות:

מכזיב ולהלן. כזיב הוא סוף המקום שכבשו עולי בבל ומשם ולהלן כבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, ולא נתחייבו בדמאי אלא הארצות שכבשו עולי בבל בלבד, הלכך מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי ולא חיישינן שמא מפירות הארץ שכבשו עולי בבל הוליכו לשם, שחזקת חוצה לארץ פטור עד שיודע לך שהוא חייב וחזקת ארץ ישראל חייב עד שיודע לך שהוא פטור:

חלת עם הארץ. שתקן לו גבל חבר ורוצה ליתנה לכהן חבר פטור מלעשר:

והמדומע. עם הארץ שנפלה לו סאה של תרומה לפחות ממאה סאין של חולין שנעשה הכל מדומע כלומר עירוב תרומה ונותן הכל לכהן פטור מלעשר דמאי:

והלקוח בכסף מעשר. שלקח דמאי במעות של מעשר שני, בין במעות מעשר שני של דמאי בין במעות מעשר שני של ודאי פטור מלעשר:

ושירי מנחות. שהקומץ למזבח והשירים נאכלים לכהנים ולא חיישינן שמא הביא עם הארץ דבר שאינו מתוקן:

שמן ערב. שמן אפרסמון. וי״מ שמן זית מעורב עם מור ואהלות ובשמים:

ד **מערבין בו.** ערובי תחומין וחצרות:

ומשתתפין בו. שתופי מבואות ואע״ג דלא חזי ליה, מגו דאי בעי מפקיר לנכסיה הוי עני וחזי ליה דהא תנן מאכילין את העניים דמאי השתא נמי חזי ליה:

ומברכין עליו. ברכת המזון:

ומזמנין עליו. ואע״ג דאכל בעבירה דלאו עני הוא מגו דאי בעי מפקיר לנכסיה והוי עני וחזי ליה:

ומפרישין אותו ערום. כשבא להפריש ממנו תרומת מעשר ומעשר שני יכול להפריש והוא ערום דלא בעי ברוכי, דאילו בעי ברוכי הא בעינן והיה מחניך קדוש (דברים כ״ג:ט״ו) וליכא:

בין השמשות. של ערב שבת, דספק חשיכה מעשרין את הדמאי ואין מעשרין את הודאי:

ואם הקדים מעשר שני לראשון. שהפריש מעשר שני של דמאי קודם שהפריש מעשר ראשון כדי ליטול תרומת מעשר שבו אין בכך כלום. מה שאין כן בודאי דתנן ככל מצותך אשר צויתני (שם כו) הא אם הקדים מעשר שני לראשון אינו יכול להתודות:

הגרדי. האורג:

חייב בדמאי. שעל גופו הוא נותנו וסיכה כשתיה:

ושהסורק. הצמר במסרק נותן על הצמר הוי כשמן לסוך בו את הכלים ופטור מן הדמאי:

פרק ב

א **אלו דברים.** בכל מקום. אפילו מכזיב ולהלן אם לקחן מעם הארץ דבידוע שמארץ ישראל באו דמינכרי שאין דוגמתן אלא בארץ ישראל:

והאורז שבחוצה לארץ כל המשתמש ממנו פטור. אפילו בארץ ישראל דמנכר טפי ולא אתי לאחלופי באורז של א״י. אבל שאר דברים הנזכרים במתניתין איכא מינייהו בארץ ישראל דדמו לאותן שבחוצה לארץ, אלא דהנהו דחשיבי שדרך לנושאם מתוך חשיבותן למקומות שאין כיוצא בהן בעו עשורי דבידוע שמארץ ישראל הן:

ב **להיות נאמן.** על המעשרות ולא יהיו פירותיו דמאי מכאן ואילך:

את שהוא לוקח. ע״מ למכור, דאילו על מנת לאכול הא תנא רישא מעשר את שהוא אוכל:

ואת שהוא מוכר. מפירות קרקעותיו:

על עצמו אינו נאמן. שהרי הוא אוכל דבר שאינו מתוקן כשהוא מתארח אצל עם הארץ. ור״י סבר שאינו מפסיד נאמנותו בכך. ואין הלכה כר׳ יהודה:

ג **להיות חבר.** לענין טהרות דהיינו פרוש ויהיו בגדיו ומשקים שלו טהורים. ואפילו תלמיד חכם אינו נאמן לענין טהרות עד שיקבל עליו דברי חברות, אלא א״כ היה זקן ויושב בישיבה. והמקבל עליו דברי חברות צריך להרגיל עצמו שלשים יום ואח״כ יהיו בגדיו ומשקים שלו טהורים. ואין קבלת דברי חברות בפחות משלשה חברים, אלא א״כ היה המקבל תלמיד חכם שאין צריך בפני שלשה, ולא עוד אלא שאחרים מקבלים לפניו:

לח ויבש. דאין מוסרים טהרות לעם הארץ, שאסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל:

ואין לוקח ממנו לח. אבל יבש לוקח ממנו שלא הוכשר לקבל טומאה כל זמן שלא בא עליו משקה. ונאמן עם הארץ לומר הפירות הללו לא הוכשרו אבל אינו נאמן לומר הוכשרו אבל לא נטמאו:

ולא יתארח אצל עם הארץ. שלא יטמא ויבא ויטמא טהרות:

ולא מארחו. לעם הארץ:

אצלו בכסותו. דכסות עם הארץ טומאתו חמורה מטומאת עם הארץ עצמו דחיישינן שמא ישבה עליהן אשתו נדה ובגדי עם הארץ מדרס לפרושים. אי נמי לכך אמרו לא מארחו אצלו בכסותו דממגע עצמו יכול ליזהר טפי ממגע כסותו:

אף לא יגדל בהמה דקה. שאסור לגדל בהמה [דקה] בארץ ישראל שלא ירעו בשדות אחרים:

ולא יהא פרוץ בנדרים. שסופו לבא לידי חלול:

ולא יהא פרוץ בשחוק. דשחוק וקלות ראש מרגילין את האדם לערוה:

ומשמש. תלמידי חכמים בבית המדרש:

לא באו אלו לכלל. דאין ענינם נוגע לטהרות. ואין הלכה כר״י:

ד **הנחתומים.** נחתום חבר שלקח תבואה מעם הארץ שהיא דמאי לא חייבו אותו חכמים להפריש:

אלא כדי תרומת מעשר. שהיא אחד ממאה אבל לא מעשר שני, מתוך ששוטרי המלך ונוגשיו חובטים אותם בכל שעה ואומרים להם מכרו בזול לא הטריחו עליהם חכמים במעשר שני שטרחו מרובה שצריך לאכלו בירושלים. ודוקא כשמוכר לחבר שהלוקח יפריש מעשר שני, אבל אם מוכר לעם הארץ חייב להפריש מעשר שני קודם שימכור:

החנונים. שמוכרים מעט מעט בחנות, אינן רשאין למכור את הדמאי, הואיל והן משתכרים הרבה עליהם מוטל לתקן. אי נמי מפני שרגילין למכור לתינוקות שלא יאכלו התנוקות דבר שאינו מתוקן:

כל המשפיעים. שמוכרים בשפע הרבה ביחד:

במדה גסה. לקמן מפרש כמה היא מדה גסה:

רשאין למכור את הדמאי. דרך המוכרים הרבה ביחד להוסיף על המדה ולכך נקראו משפיעים שעושין מדה גדושה ומוסיפים על המדות. ומשום הכי לא הטילו עליהם להפריש את הדמאי אלא על הלוקח מהם:

סיטונות. הם הסוחרים הגדולים הקונים תבואה מבעלי התבואה ומוכרים אותה לחנונים במדה גסה:

ה **את שדרכו להמדד בדקה ומדדו בגסה.** גרסינן:

טפילה דקה לגסה. ופטור כשהוא מוכר בגסה, ולא אמרינן כיון דדרכו למוד בדקה חייב אף כשמודד בגסה:

ובלח דינר. מדה שיש בה מה שהוא שוה דינר. לפי שלא היתה מדה ידועה ללח שהשער משתנה תמיד לכך שיערו בדמים:

אכסרה. לא במדה ולא במשקל אלא לפי האומד, פטור דהוי כמוכר בגסה. ואין הלכה כר׳ יוסי:

פרק ג

א **מאכילין את העניים דמאי.** אפילו הן חברים וצריך להודיען והרוצה לעשרן יעשרן:

ואת האכסניא. חיל של מלך ישראל העובר ממקום למקום ומוטל על בני המקום לפרנסם, מאכילין אותם דמאי. בזמן שהיא עוברת אבל לנו שם בלילה חייבין לתקן:

רבן גמליאל היה מאכיל את פועליו דמאי. עניים היו. ואין הלכה כר״ג דכיון דחייב במזונותיהן נמצא פורע את חובו בדמאי:

ואת שאינו מעושר למעשר. ונותנין לו ביותר מכדי מעשרותיו ונמצאו כל האדם אוכלים מתוקן. וב״ש לטעמייהו דאמרי אין מאכילין את העניים דמאי:

והרוצה לתקן יתקן. שלא הותר הדמאי לעניים אלא כשאוכלין אכילה אחת אצל בעל הבית אבל הפירות שיבואו לידם חייבים הם לעשרן דמאי. דיקא נמי דקתני מאכילין את העניים דמאי ולא תני העניים אוכלין דמאי. כ״כ הרמב״ם:

ב **לחזום.** לכרות ולחתך ואין לו דומה במשנה:

להקל ממשאו. שלא יכבד עליו:

לא ישליך עד שיעשר. שמא ימצאם עם הארץ ויאכל אותם כשאינם מתוקנים ונמצא נותן מכשול. והני מילי בירק הנאגד דאי בשלא נאגד אכתי לא אתחייב במעשר:

הלוקח ירק מן השוק. ונטל אגודות ירק בידו ששומתן ידועה כך וכך אגודות בפרוטה ולאחר שנטלן נמלך עליהן להחזירן למוכר:

לא יחזיר עד שיעשר. ויתן לו דמי המעשר שהוא מפריש, דמכי אגבהינהו נעשו שלו ונתחייב עליהן לעשרן:

שאינו מעושר אלא מנין. האי מעושר הוי פירושא מחוסר, כלומר כבר קנה אותם בהגבהה ולא היה מחוסר אלא למנותן שכבר היה ידוע כך וכך אגודות בפרוטה:

היה עומד ולוקח. ולא נטלם בידו ולא הגביהם:

טוען אחר. משאוי אחר של ירקות:

ג **לא יצניע עד שיעשר.** דאסור להוציא מידו דבר שאינו מתוקן:

שלא יאבדו. ולא נתכוין לזכות בהן:

שאין אדם רשאי למכרו דמאי. כגון במדה דקה דאמרינן בפירקין דלעיל:

לא ישלח לחבירו דמאי. בדקה, אבל שולח לו בגסה כיון שרשאי למוכרו בגסה:

רבי יוסי מתיר. לשלוח לחברו ודאי אפילו בדקה, ובלבד שיודיעו. ומודה רבי יוסי שבדמאי אסור בדקה. ואין הלכה כרבי יוסי:

ד **לטוחן כותי.** לכותי שטוחן התבואה:

הרי הן בחזקתן. דלא חשידי שמא החליפו אלו המתוקנים באחרים שאינן מתוקנין:

לטוחן עובד כוכבים דמאי. דעובד כוכבים חשוד להחליף ולבתר דאשכחו יונה בראש הר גריזים לכותים שהיו עובדים אותה, כותי הרי הוא כעובד כוכבים:

אצל העובד כוכבים כפירותיו. ופירות של עובד כוכבים פטורים מן המעשר. ורישא מפני שדרך בני אדם להוליך קופות רבות של חטים ולהניחן אצל הטוחן חיישינן שמא נתחלפה קופה זו בקופות אחרות של ישראל שהן דמאי, אבל פירות ליכא למימר שמא החליפן בפירות של ישראל אלא שמא החליפן העובד כוכבים בפירותיו לפיכך הרי הן כפירותיו של עובד כוכבים. ורבי שמעון סבר דאף בפירות חיישינן שמא נתחלפו בבית העובד כוכבים בפירות של ישראל אחר, שכשם שישראל זה הפקיד פירותיו ביד העובד כוכבים כך יש לחוש שמא ישראל אחר מן החשודים על המעשרות הפקיד גם כן בידו ונתחלפו אלו באלו. ואין הלכה כר׳ שמעון:

ה **פונדקית.** שומרת הפונדק והולכי דרכים מתאכסנים אצלה:

מעשר את שהוא נותן לה. דאין חבר מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן:

ואת שהוא נוטל ממנה. דאע״ג דעם הארץ אינו חשוד להחליף כדאמרן לעיל, הפונדקית חשודה להחליף שהיא מתכוונת לטובה ונותנת משלה שהוא יותר יפה לחבר ואומרת בלבה ראוי שאאכיל משלי שהוא חם ויפה לחבר ואני אטול את שלו הקר והגרוע:

אין אנו אחראין לרמאים. כלומר אין אחריות הרמאים עלינו לשומרם שלא יאכלו דבר שאינו מעושר. לפיכך אינו מעשר מה שהוא נותן לה ואם תקחנו

הפונדקית לעצמה ותאכלנו כשאינו מתוקן אין לחבר מזה כלום ואינו מעשר אלא מה שהוא נוטל בלבד. ור׳ יוסי סבר דלגזול היא מתכונת, ואין הלכה כר׳ יוסי:

ו **המתקלקל.** פת או תבשיל שנתקלקל:

אמר רבי יהודה. בירושלמי מפרש דקמייתא נמי מלתיה דר׳ יהודה היא. והכי קאמר מפני שהיא חשודה להחליף את המתקלקל דברי ר׳ יהודה שרבי יהודה אומר רוצה היא בתקנת בתה וכו׳:

בנותן לחמותו שביעית. בנותן לה לאפות ולבשל בשנה השביעית:

שאינה חשודה להאכיל את בתה שביעית. דחמירא להו שביעית ואפילו אם יתקלקל לא תחליפנו בפירות שביעית. והלכה כר׳ יהודה:

פרק ד

א **הלוקח פירות.** בשבת יאכל על פיו. דאימת שבת עליו, שמתיראים לעבור עבירה ולשקר בשבת יותר מבחול:

תרומת מעשר של דמאי. להכי נקט תרומת מעשר, דעמי הארץ נחשדו עליה דסברי אינה במיתה כל זמן שלא הופרש מעשר ראשון, אבל תרומה גדולה לא נחשדו עליה. ותרומת מעשר הויא אחד ממאה וכשחזרה למקומה לפחות ממאה חזרה ומדמעת:

שואלו ואוכל על פיו. דמאחר שנקרא לה שם תרומה אימת דמוע על עם הארץ וירא לשקר. והלכה כר׳ שמעון שזורי:

ב **המדיר את חבירו שיאכל עמו.** דאמר ליה קונם מה שאתה נהנה לי אם אין אתה סועד אצלי:

שבת הראשונה. של סעודת נשואין לבחור שנשא בתולה התירו לו לאכול עמו משום איבה:

ג **אין צריך לקרות שם למעשר עני של דמאי.** דלא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני שהם יודעים שפירות הטבולים למעשר עני הם במיתה ומפרישים אותו ולוקחים אותו לעצמן:

וחכמים אומרים. אף על פי כן קורא לו שם, שהרי אינו מפסיד כלום בזה דאינו צריך להפריש וליתן לעני משום דעני הוי בזה מוציא מחבירו והמוציא מחבירו עליו הראיה:

ד **מי שקרא שם לתרומת מעשר של דמאי.** שאמר תרומת מעשר שאני חייב להפריש מכרי זה יהא מונח בצפונו או בדרומו ולא הפרישה. ותרומת מעשר של דמאי דנקט לפי שהישראל קורא לה שם ונותנה לכהן ולוקח המעשר לעצמו, אבל תרומת מעשר של ודאי אין הישראל קורא לה שם אלא הוא נותן מעשר ללוי והלוי מפריש תרומת מעשר ונותנה לכהן:

לא יטלם. כדי ליתנם לכהן או לעני שבחצר ושבמבוי, שאסור ליתן מתנות לכהן ולעני בשבת. אבל בלמודים לאכול אצלו כלומר הרגילין לאכול על שלחנו שרי, ובלבד שיודיעם שהם של תרומת מעשר או של מעשר עני שאם אינו מודיעם והם סבורים שמשלו הוא מאכילם הוה ליה כמאכיל אורחיו תרומה ומעשרות שהוא אסור:

ה **אינו נאמן.** דאפילו ימצא שלקח ממי שאינו נאמן מצי לאשתמוטי ולומר בעיני היה נאמן. אבל כי אמר ליה מאיש פלוני לא מצי לאשתמוטי דהא אינו רשאי ליקח מאחר:

ו **איש פלוני נאמן הרי זה נאמן.** אע״ג דלא היה ראוי להאמינו כיון שהוא עצמו חשוד, קולא היא שהקלו באכסנאי משום חיי נפש. ודוקא כשאין מכיר אדם שם אבל אם מכיר אדם שם לא יטול אלא מן המומחה:

מי כאן מוכר ישן. שירא שמא יאכילוהו חדש קודם שיקרב העומר. ורוב עמי הארץ אין חשודים על החדש והוי כדמאי דרוב עמי הארץ מעשרים הן, הלכך לא החמירו עליהן כל כך דנימא שהם גומלים חסד זה לזה תעיד אתה עלי ואני אעיד עליך:

ז **החמרים.** המביאים תבואה ממקום הזול למקום היוקר:

אין נאמנים. דודאי גומלים זה את זה ומשבח של חבירו בעיר זו כדי שישבח חבירו את שלו בעיר אחרת:

ר׳ יהודה אומר נאמנים. הואיל ורוב ע״ה מעשרים הן בדמאי הקילו משום חייהן של בני העיר שיהיו מוכרי תבואה ופירות רגילין לבא שם. ואין הלכה כר״י:

פרק ה

א **הלוקח מן הנחתום.** כשהנחתום מוכר במדה גסה הלוקח ממנו חייב לתקן מה שהוא לוקח והנחתום פטור. והא דתנן לעיל בפרק ב׳ שהנחתומים חייבים להפריש כדי שיעור תרומת מעשר וחלה, התם מיירי במוכר במדה דקה שמפני שהוא משתכר הרבה הטילו עליו לעשר, אי נמי מפני התינוקות שלוקחים ממי שמוכר בדקה כדי שלא יאכלו טבלים הטילו עליו לתקן. מדה גסה ודקה מפורשים לעיל ספ״ב:

נוטל כדי תרומת מעשר. דהיינו אחד ממאה וכדי חלה אחד ממ״ח. ולא שיפרישם מן הככר שלקח מן הנחתום, אלא קובע להם מקום ומניחם מחוברים במקומם:

אחד ממאה ממה שיש כאן. מכל מה שיש כאן משמע אף עם כדי שיעור חלה שהפריש עשוי מעשר, ונמצא מפריש מעשר אף מן החלה:

ושאר מעשר. דהיינו עוד תשעה סמוך לו הרי קבע מקום לכל המעשר, ואותו האחד שקראתי לו שם מעשר תחילה עשוי תרומת מעשר על התשעה הסמוכים לו:

והשאר חלה. א׳ ממ״ח שהפרשתי חלה:

ומעשר שני בצפונו או בדרומו. קובע לו מקום ואחר כך מחללו, ואינו צריך להוסיף חומש:

ב **נוטל אחד משלשים ושלש ושליש.** היינו שליש ממאה. וסאה שנוטל יש בהם ג׳ שלישים, שנים מהן לתרומה שהיא תרי ממאה ואחד לתרומת מעשר שהיא אחד ממאה. ואומר על אותה סאה שנטל אחד ממאה שיש כאן בין הכל דהיינו שליש אותה סאה:

הרי הוא בצד זה חולין. פירוש ישאר חולין כמו שהוא עתה בטבלו בצד שני שלישים שעמו, והשאר דהיינו שני שלישים יהיו תרומה על הכל:

מהחולין שיש כאן. דהיינו השליש שאמרתי עליו שישאר חולין. הרי זה בצד זה מעשר:

ושאר מעשר. דהיינו עוד תשעה סמוך לשליש זה, אותם עשרה שלישים יהיו מעשר על המאה שלישים. ולאו דוקא עשרה אלא מעט פחות כפי המגיע לשנים של תרומה:

זה שעשיתי מעשר. היינו השליש שקרא עליו שם מעשר תחלה עשוי תרומת מעשר על תשעה השלישים. ולא שליש שלם אלא חסר דבר מועט, ולהכי קאמר מהחולין שיש כאן דמשמע ולא כל החולין. ומתניתין אתיא כאבא אלעזר בן גומל דאמר בסוף פרק כל הגט (גיטין לא.) כשם שיש לו לבעל הבית רשות לתרום תרומה גדולה כך יש לו רשות לתרום תרומת מעשר. ואיהו נמי שרי להפריש תרומת מעשר באומד בעין יפה בפרק כל המנחות באות מצה (מנחות דף נד: נה.) הלכך אותו שליש שהוא מפריש משלם אע״פ שהיה ראוי להיות חסר מעט, בעין יפה הוא מפריש ושרי:

ג **ומן הצוננת על החמה.** אע״פ שהוא מעשר מן הרע על היפה סבר לה כר׳ אלעאי דאמר (קדושין מו.) התורם מן הרע על היפה תרומתו תרומה, ובדמאי התירו אפילו לכתחילה:

ואפילו מדפוסים הרבה. ולא חיישינן שמא אתמול קנה הנחתום תבואה ממי שהוא מעשר והיום ממי שאינו מעשר ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב, דנחתום מחד גברא זבין אע״פ שהוא עושה מדפוסים הרבה:

רבי יהודה אוסר. כששניהם של אמש או שניהם של היום מודה רבי יהודה לרבי מאיר דאפילו מדפוסים הרבה שרי, דלא חייש לדפוסים. אבל אחד של אמש ואחד של היום אפילו מדפוס אחד אסר, שאני אומר וכו׳:

ר׳ שמעון אוסר בתרומת מעשר. דאפילו שניהם של היום או של אמש כיון דבשני דפוסים הוא אמרינן מתרי גברי זבן את התבואה ושמא האחד עישר והאחד לא ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב:

ומתיר בחלה. דבחלה כולי עלמא מודו אפילו של אמש בשל היום ואפילו משני דפוסים, דאי נמי מתרי גברי זבן לא חיישינן שהרי אצל הנחתום מתחייבה בחלה שהוא גלגל את העיסה. והלכה כרבי שמעון:

ד **פלטר.** הוא הלוקח מן הנחתומים ככרות הרבה בבת אחת ומוכרן אחר כך בשוק אחד אחד:

מעשר מכל דפוס ודפוס דברי רבי מאיר. דסבירא ליה לרבי מאיר פלטר מתרי תלתא נחתומי זבן, ואנו אומרים דפוס זה קנה מנחתום אחד והשני מנחתום אחר. ורבי יהודה סבר פלטר מחד נחתום זבן ואע״פ שהם משני דפוסים כולן מנחתום אחד הן, הלכך אם כולן משל אמש או משל היום מעשר מאחד על הכל כדין נחתום:

מנפול. קונה מן פלטרין הרבה ומוכר לאחרים, וכיון שהוא רגיל לקנות מאנשים הרבה הלוקח ממנו מעשר על כל אחד ואחד. והלכה כרבי יהודה:

ה **הלוקח מן העני.** המחזר על הפתחים:

פלחי דבילה. חתיכות של דבילה:

בולל ונוטל. דורס התמרים או הגרוגרות ומערבן יחד והן נבללים ומתערבים ונמצא מפריש מן החיוב, דקסבר יש בלילה בדבר היבש. אבל פרוסות של לחם ופלחי דבילה אין נבללין ואתי לאפרושי מן הפטור על החיוב:

בזמן שהמתנה מרובה. בזמן שהכל נותנין מתנה מרובה, שכל המתנות שוות אז מועלת בלילה:

אבל בזמן שהמתנה מועטת. כלומר שמתנה אחת מעוטה מחברתה לא מהניא בלילה, דדלמא כל חד וחד לא מתרמי דידיה וחיישינן שמא מן הרוב מפריש על המועט. כך נראה פירוש משנה זו בירושלמי:

ו **סיטון.** סוחר הלוקח תבואה מבעלי בתים הרבה ביחד ומוכר לאחרים במדה גסה:

לא יעשר מזה על זה. דשמא מה שלקח ממנו בשניה מאדם אחר קנאו, ואתי לאפרושי מן הפטור על החיוב:

ואפילו מאותו הסוג. כלומר מאותה קופה. ודומה לו במסכת כלים (פט״ז מ״ג) הסוגים הגדולים:

ואפילו מאותו המין. דשניהם שחמתית או שניהם לבנה. ואם אמר הסיטון דמאדם אחד קנה נאמן:

ז **מעשר מזה על זה.** דכולו מעושר או כולו אינו מעושר. ובלבד שיהיה ממין אחד ובתוך שנתו, שאין תורמין משל שנה זו על [של] שנה אחרת:

ומגנות אחרות מעשר מכל אחת ואחת. דבעלי הגנות שמא זה עישר וזה לא עישר:

ח **משני מקומות.** ששני המוכרים הודיעוהו שהוא טבל:

אלא לצורך. כגון שנתערב לחברו חולין מועטין בטבל מרובה, שאין לטבל זה תקנה עד שיעשר עליו ממקום אחר. ודוקא לחבר מותר למכור טבל אבל לא לעם הארץ. וע״ה שנתערב לו חולין בטבל כיצד הוא עושה הולך אצל חבר והוא לוקח לו טבל ממקום אחר ומעשר לו:

ט **משל ישראל על של עובד כוכבים.** האי תנא סבר אין קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מן המעשר ורבי מאיר היא, ואינה הלכה דקיימא לן יש קנין לעובד כוכבים בארץ ישראל להפקיע מן המעשר דכתיב (ויקרא כ״ה:כ״ג) והארץ לא תמכר לצמיתות הא אם נמכרה צמותה היא:

על של כותים. פירות הכותים ודאי טבל מוכרין אותן. דאע״פ דכשאוכלין פירותיהן עשורי מעשרי, כשמוכרין אינן מעשרין דלא חיישי על לפני עור לא תתן מכשול:

רבי אלעזר אוסר משל כותים על של כותים. דזימנין דמעשר לנפשיה ונמלך ומוכרו, ושמא האחד מעושר והאחד לא ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב. ובזמן הזה הכותים עשאום כעובדי כוכבים גמורים לכל דבריהם:

י **עציץ נקוב.** כלי שמשימין בתוכו עפר וזורעים בו, אם נקוב כדי שרש קטן שהוא פחות מכזית הרי הוא כארץ ופירותיו טבל גמור דאורייתא:

תרם מן הארץ. אפילו לכתחלה נמי מצי לתרום, ומשום סיפא נקט לשון דיעבד:

תרומה ויחזור ויתרום. דמן הפטור על החיוב הפריש ולאו תרומה היא הלכך יחזור ויתרום, ומכל מקום כיון שקרא לה שם תרומה נותנה לכהן דלא ליתי לזלזולי בתרומה. ואין צריך להוציא עליה תרומה ומעשר כמו בסיפא משום דמדאורייתא לאו טבל הוא, אבל מן הנקוב על שאינו נקוב דמן החיוב על הפטור הפריש התרומה הויא טבל דאורייתא, הלכך לא יאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות:

יא **מן הדמאי על הדמאי.** דלמא האי מעושר והאי לא מעושר:

תרומה. ואין צריך לתקן את התרומה כיון דספק הוא ורוב עמי הארץ מעשרים הן:

מן הודאי על הדמאי תרומה ולא תאכל. דהוי דומיא דמפריש מן הנקוב על שאינו נקוב מן החיוב על הפטור. שאם הדמאי מעושר נמצאת התרומה טבל דאורייתא הלכך לא תאכל:

פרק ו

א **המקבל שדה.** למחצה לשליש ולרביע כדרך האריסין:

חולק לפניהם. ואינו צריך לעשר חלק בעל השדה אבל מניח לפניהם חלק שכר הקרקע כשאינו מעושר, ולא חייבו חכמים למקבל שיעשר על חלקו של בעל השדה ויתן לו מה שפסק עמו כשהוא מעושר מפני ישוב ארץ ישראל כדי שלא ימנעו מלקבל השדות באריסות:

החוכר. מקבל השדה בדבר קצוב כך וכך כורין לשנה בין שהיא עושה הרבה בין שהיא עושה מעט:

תורם ונותן לו אבל לא מעשר, דכל חוכר על מנת כן יורד לשדה שיתן לו חכירותו מפירות הגדלים בשדה בטבלם, ומיהו משום דאין להשהות התרומה דאי אפשר לגורן שתעקר אלא אם כן נתרמה משום הכי תורם ונותן לו, ומסתבר דמנכה לו התרומה מחכירותו דמאי שנא תרומה ממעשר:

אמר ר׳ יהודה. אימתי סגי לחוכר שיתרום לבד ואינו מעשר, כשנותן לו חכירותו מאותה שדה ומאותו המין. אבל אם נתן לו משדה אחרת אף מאותו המין, או ממין אחר אף מאותה שדה כגון שזרע מקצת השדה מין אחר כשיעור חכירותו חייב אף לעשר, דדמי לפורע חובו. אי נמי אין דעת [המחכיר] לקבל פירות טבולים אלא כשפורע לו מאותה שדה ומאותו המין:

ב **החוכר שדה מן העובד כוכבים.** קנס קנסו חכמים לחוכר שדה מן העובד כוכבים שיהא מעשר מה שנותן לו, כדי שלא יהא שום ישראל חוכר שדה ממנו ותשאר בורה בידו ומתוך כך יצטרך למכרה לישראל בדמים מועטים. ובמקבל באריסות לא קנסו שיותר חפץ העובד כוכבים בחכירות מבאריסות:

שדה של אבותיו. שגזלה העובד כוכבים מאבותיו, וקנסוהו שיצטרך לעשר כדי שידחוק עצמו ויקננה מן העובד כוכבים שמתוך שהיא חביבה עליו שהיתה של אבותיו לא יניח לקבלה מן העובד כוכבים ביותר מן הראוי לה וכשיכבד עליו המעשר יקננה. וכוותיה דרבי יהודה קיימא לן דלא פליג תנא קמא עליה:

ג **כשם שחולקין בחולין כך חולקים בתרומה.** כשנוטל בעל השדה מחצה ושליש ורביע ממה שהוציאה השדה נוטל גם כן מחצה ושליש ורביע מן התרומה והמעשרות המוטלות עליה ונותנן הוא לכל כהן ולוי שירצה:

אף המעשרות שלהן. אם המקבל כהן כל התרומה שלו, ואם לוי הוא כל המעשר שלו:

שעל מנת כן. ירדו לקבל שדה זו באריסות. ואין הלכה כרבי אליעזר דאע״ג דעל מנת כן ירדו במה קנו:

ד **המעשרות לבעלים.** בהא אפילו רבנן דפליגי עליה דרבי אליעזר מודו, דכיון דשדה של בעלים מקום מעשר שיורי שיריה:

הקרתני. לשון קריה, כלומר האיש היושב בקריה בכפרים. שכן דרך בני הכפרים לקבל שדה מבני הכרכים:

יכול הוא הקרתני וכו׳ הלכך כל אחד נוטל חלקו במעשר שני. וכן הלכה:

ה **המקבל זיתים לשמן.** ישראל שקבל זיתים מכהן או מלוי:

כשם שחולקין בחולין כך חולקים בתרומה. ואע״ג דלעיל לבעלים, הכא שאני דלא קיבל קרקע אלא אילנות, ורבנן לא עבדי זיתים כקרקע:

או למחצית שכר. שימכר השמן ויחלקו הריוח לאמצע:

המעשרות לבעלים. דר׳ יהודה עביד זיתים כקרקע. ואין הלכה כרבי יהודה:

ו **לא ימכור אדם זיתיו.** זיתים שנתלשו מן האילן ולא הוכשרו לקבל טומאה, כגון שעדיין לא הזיעו זיעת המעטן שהיא מכשירתן לקבל טומאה:

אלא לחבר. לפרוש המוחזק לטהרות ולא ימכרם למי שאינו חבר שלא ידרוך אותם בטומאה:

אף למעשר. אף למי שלא קיבל עליו אלא לעשר אבל לא קבל עליו להיות מוחזק לטהרות יכול למוכרם, דכיון דאכתי לא הוכשרו אימור שמא יאכלם קודם שיזיעו. ואע״ג דרוב זיתים אין עומדין לאכלן כך, בעלילה כל דהו דמצינן לתלות תלינן. ורמב״ם מוקי פלוגתייהו דבית שמאי ובית הלל דב״ש סברי אסור לגרום טומאה לחולין שבא״י וב״ה סברי מותר לגרום טומאה לחולין שבא״י:

וצנועי בית הלל. ותיקין המדקדקים במצות שהיו בב״ה:

ז **אחד מעשר.** נאמן על המעשרות:

ואחד אינו מעשר. אינו נאמן על המעשרות:

המעשר מעשר את שלו. מתקן החצי מכל מה שגדל בכרם של שניהם:

וחלקו בכל מקום שהוא. בירושלמי מפרש דהכי קאמר וחלקו של חברו דהיינו של זה שאינו מעשר בכל מקום שהוא דמאי הוא. ומשום דאין ברירה חיישינן שמא חצי חלקו של המעשר ביד חברו שאינו מעשר וחצי חלק חברו בידו, הלכך אע״פ שכבר תיקן החצי מכל מה שגדל בכרם חייב לתקן בתורת דמאי חצי חלק חברו שבידו:

ח **טול אתה חטין שבמקום פלוני.** הכא מיירי שחלקו שדה בקמותיה וענבים המחוברים בכרם הלכך יש ברירה ואמרינן זהו חלקו המגיעו והמעשר מעשר את שלו ודיו. ולעיל איירי שחלקו בתלוש והתם אין ברירה דכל קלח וקלח של שותפים הוא וצריך לעשר דמאי על חלק חברו שבידו:

אבל לא יאמר לו טול אתה חטין ואני שעורים. דליכא למימר הכא זהו חלקו המגיעו אלא הוו כמחליפים זה לזה, ונמצא זה המעשר מוכר חלקו למי שאינו מעשר:

ט **חבר.** הנאמן לטהרות ואין צריך לומר למעשרות:

שירשו את אביהן עם הארץ. ופירות שהניח הוו דמאי ובחזקת טמאים:

טול אתה בלח. שהוכשר לקבל טומאה ואני ביבש שלא הוכשר לקבל טומאה לפי שאסור לחבר למכור לעם הארץ לח ויבש כדתנן לעיל בפרק שני:

י **טול אתה עבודת כוכבים ואני מעות.** אע״ג דחלופי עבודת כוכבים ויין נסך אסורים בהנאה הכא שרי עד שלא באו לידו משום דירושת גר את אביו אינה מן התורה אלא מדברי סופרים. ולא דמי לחבר ועם הארץ שירשו את אביהם עם הארץ דאפילו קודם שבאו לידו אסור לומר לו טול אתה חטים ואני שעורים, דהתם הויא ירושה דאורייתא והוי כאילו בא לידו:

יא **סוריא.** הם ארצות שכבש דוד שלא היו מארץ ישראל כגון ארם נהרים וארם צובה, ולפי שעדיין לא נכבשה כל א״י לפיכך לא קדשו בקדושת הארץ אף על פי שהיה כבוש של רבים ובמקצת דינים היא כארץ ישראל ובמקצת דינים היא כחוצה לארץ. והקונה פירות בסוריא אינו חייב להפריש מהן דמאי לפי שרוב פירות הנמכרים בסוריא מחו״ל הן באים, הלכך כי אמר מעושרין הן נאמן מגו דאי בעי אמר של חו״ל הן והיה נאמן כדתנן בפ״ק מכזיב ולהלן נאמן, השתא נמי כי אמר של א״י הם ועשרתים נאמן:

שהפה שאסר. כשאמר של א״י הם וחייבים במעשר, הוא הפה שהתיר כשאמר עשרתים וכי היכי דמהמנינן ליה במאי דאסר כשאמר של א״י הם נהמניה נמי במה שהתיר כשאמר עשרתים:

משלי הן. מן השדה שיש לי כאן בסוריא חייבים לעשר דבפירות של סוריא גזרו על הדמאי כשידוע שגדלו שם:

ואם ידוע שיש לו שדה. אין כאן הפה שאסר הוא הפה שהתיר, דכיון שידוע שיש לו שדה מסתמא משדהו הביא הפירות ולא היה נאמן לומר מחו״ל הם באים הלכך כי אמר עשרתים אינו נאמן דליכא מגו:

יב **עם הארץ שאמר לחבר קח לי.** כגון שהיה החבר הולך לשוק לקנות ירק לעצמו ואמר לו עם הארץ קח לי ג״כ אגודה של ירק ולקח חבר שתי אגודות סתם ולא פירש זו לי וזו לעם הארץ, פטור מלעשר אותה שנותן לעם הארץ דיש ברירה כשנותנה לעם הארץ שזו היא אותה שלקח מתחילה לצרכו ואין חבר מחליפה בשלו. פירוש אחר מן הירושלמי עם הארץ שאמר לחבר קח לי אגודת ירק והמוכר חבר הוא. ויודע שזה הלוקח בשביל עם הארץ הוא לוקח ולא לקח החבר לעצמו כלום, פטורה האגודה הזאת ממעשר דמאי שכיון שהמוכר חבר ויודע שלצורך עם הארץ הוא קונה אינו מוכר לו אלא אם כן עישר, דהכי אמרינן לעיל פרק ב׳ שאסור למכור לעם הארץ אלא אם כן עישר תחלה. אבל אם קנה החבר אחת לעצמו ואחת לעם הארץ ונתערבו, חייב לעשר דשמא מה שמכר לו לעצמו אינו מעושר, שהמוכר לחבר אינו צריך לעשר והקונה עליו מוטל לעשר כדאמרן לעיל פרק ב׳:

ואפילו הן מאה. ואפילו נתערבה אחת שלו במאה של עם הארץ:

גלוסקן. ככר לחם יפה:

פרק ז

א **המזמין את חבירו.** אומר מע״ש וכו׳. והיכא דהתנה מע״ש מותר להפריש בשבת אבל לא התנה אסור דתנן ספק חשיכה מעשרים את הדמאי הא ודאי חשיכה לא. והכא מיירי בהזמינו חברו ולא הדירו דאי הדירו הא אמרינן לעיל פ״ד אוכל עמו בשבת ראשונה אע״פ שאינו מאמינו על המעשרות. א״נ התם בשבת ראשונה של בחור שנשא בתולה והכא בשאר שבתות:

הרי הוא מעשר. ותרומה גדולה אינו צריך להפריש דלא נחשדו עמי הארץ עליה כדפרשינן בפ״ק. ועל אחד ממאה שמפריש למחר אומר הרי הוא מעשר ראשון ושאר מעשר דהיינו תשעה שהוא חייב עדיין כדי שיהו עשרה למאה מודד לו האחד ואח״כ אומר זה האחד שעשיתי תחילה מעשר עשוי תרומת מעשר על תשעה הסמוכים לו:

מעשר שני. יהיה בצפונו או בדרומו ומחולל יהיה על המעות, ונמצא למחר שאין צריך להפריש כי אם תרומת מעשר בלבד ואוכל ושותה את השאר:

ב **מזגו לו את הכוס.** ביום השבת:

אומר וכו׳ ואין די לו במה שהתנה מערב שבת אבל צריך לחזור ולומר בשבת כשבא לאכול ולשתות מה שאני עתיד לשייר מן הכוס וכו׳. בירושלמי פריך אם באומר מעכשיו תהא תרומה הרי הכל מתערב יחד ונעשה מדומע ואם באומר לכשאשתה הא לא הוי תרומה אלא לאחר ששתה ונמצא שותה

טבל, ומשני באומר מעכשיו ולכשאשתה תהא תרומה ונמצא שלא שתה טבל וגם לא היה מדומע:

בפיו. בפי הכוס:

ג **שאינו מאמין לבעל הבית.** על המעשרות:

וחושך גרוגרת אחת. נמנע מלאכול גרוגרת אחת כנגד אותה של תרומת מעשר שהפריש שלא יהא גוזל את בעל הבית:

לא יחשוך. ויקנה גרוגרת אחת ויאכל שאם לא יאכל מרעיב עצמו וממעט מסעודתו ונמצא ממעט בכך מלאכתו של בעל הבית שלא יוכל לעשות מלאכה:

לא יחשוך מפני שהוא תנאי בית דין. שתהא תרומת מעשר משל בעל הבית ומעשר שני משל פועל הלכך חייב בעל הבית ליתן לו הגרוגרת שהפריש לתרומת מעשר:

ד **הלוקח יין מבין הכותים.** קודם שגזרו על יינן והיה יינן ודאי טבל, והכא איירי בלוקח ערב שבת בין השמשות או שלקח מבעוד יום ושכח להפריש עד בין השמשות ואז אסור להפריש דתנן ספק חשיכה אין מעשרין את הודאי הלכך אסור לקבוע לו מקום דקביעות מקום חשוב כהפרשה ואסור בין השמשות, ומשום הכי לא קתני בסיפא ומעשר שני מחולל על המעות, דכיון דאינו רשאי לקבוע לו מקום בצפונו או בדרומו אי אפשר לחללו, אבל לקרות שם דאמר שאני עתיד להפריש שרי דכולי האי לא גזור בין השמשות:

שאני עתיד להפריש. הכא לא קתני שאני עתיד להפריש למחר כדקתני לעיל גבי המזמין את חבירו, דדוקא כשאינו מתקן אלא מה שאוכל ושותה התירו להפריש למחר ממותר אכילתו ושתייתו הנשאר בשולי הכוס אבל לתקן את כל הנאד בשבת לא התירו. והכא אינו קורא שם לתרומת מעשר כמו בבבא של דמאי וכדלעיל גבי המזמין את חברו משום דגבי דמאי דמעשרן והן שלו קורא שם לתרומת מעשר כדי לתקן את המעשר ולאכלו, אבל כאן שהוא טבל ודאי צריך ליתן המעשר ללוי והלוי יקרא שם לתרומת מעשר:

ועשרה מעשר ראשון ותשעה מעשר שני. לאו דוקא, שהרי לאחר שהפריש ממאה שני לוגין לתרומה גדולה ונשאר תשעים ושמונה לא יהיה המעשר אלא עשרה לוגין פחות חומש ומעשר שני שמנה לוגין ושמנה עשיריות וחומש עשירית:

מיחל ושותה. מתחיל ושותה. פירוש אחר מוזג ושותה, מיחל כמו מיהל לשון סבאך מהול במים (ישעיהו א׳:כ״ב). וסתם מתניתין אתיא כרבי מאיר דאמר אף בדאורייתא יש ברירה וזה שנשאר בשולי הכוס הוי כאילו הופרש מתחלה. ואינה הלכה אלא קי״ל דבדרבנן יש ברירה אבל בדאורייתא אין ברירה הלכך בודאי טבל לא יאכל ולא ישתה עד שיפריש:

ה **והוא בבית המדרש.** בערב שבת ומתיירא שמא יקדש עליו היום ולא יוכל לעשר:

ו **כלכלות.** סלים:

מעשרות זו בזו. מעשרות שאני צריך להפריש מכלכלה זו יהיו מונחים בחברתה:

הראשונה מעושרת. ומפריש מן השניה המעשרות של שתיהן:

של זו בזו ושל זו בזו הראשונה מעושרת. אבל השניה אינה מעושרת, דמיד כשאמר של זו בזו נתקנה הראשונה ונפטרה מן המעשרות וכי הדר ואמר של זו בזו נמצא מפריש מזו שכבר נפטרת על זו שהיא חייבת ואין מפרישין מן הפטור על החיוב ולא אמר כלום, ונוטל מן השניה המעשרות של שתיהן:

מעשרותיהן מעשרות כלכלה בחברתה. המעשרות המחוייבות לשתי כלכלות הללו יהיו של כלכלה בחברתה, הרי קרא שם מעשרות שתיהן כאחת ומפריש מזו על זו ומזו על זו דבכל אחת שייר טבל כדי מעשרות חברתה. אבל אינו מפריש עליהן ממקום אחר שהרי קרא שם וקבע מעשרות כל אחת מהן בחברתה. פי׳ אחר ועיקר, מעשרותיהן מעשרות כלכלה בחברתה קרא שם ומפריש מאיזו מהן שירצה דהכי מפרשינן למלתיה מעשרותיהן מאיזה מהן שארצה יהיו מעשרות כלכלה בחברתה:

ז **מאה טבל ומאה חולין.** שנתערבו:

נוטל מאה ואחד. נוטל מאה להפריש מהן מעשר ראשון ומעשר שני כדין כל טבל, ואחד נוטל מן המאה (דלשם) [צ״ל של] חולין לתרומת מעשר כאילו היו טבל, שהחולין נעשים כטבל עצמו לענין תרומת מעשר בלבד אבל לא לענין מעשר ראשון ומעשר שני, ונמצא זה מפסיד ע״י תערובת זו אחת בלבד שמפריש מן החולין. וטבל דאיירי ביה הכא הוא שהורמה ממנו תרומה גדולה אבל לא הורמו ממנו מעשרות ולא תרומת מעשר:

מאה טבל ומאה מעשר. שלא הורמה מן המעשר הזה תרומת מעשר ונתערבו נוטל מאה של טבל להפריש מהן המעשרות כדפרישית לעיל, ונוטל אחת מן המאה של מעשר שהם נעשים כטבל עצמו להתחייב בתרומת מעשר ונשארו צ״ט מפריש מהן תרומת מעשר לפי חשבון שהם עשר פחות עשירית

של אחד. ואם לא נתערב המעשר בטבל לא היה מפריש אלא עשרה לתרומת מעשר שבהן השתא מפני שנתערבו בטבל מפריש י״א פחות עשירית נמצא מפסיד א׳ פחות עשירית:

מאה חולין מתוקנין ומאה מעשר. ראשון שלא נטלה תרומתו שנתערבו נוטל מאה לשם מעשר ראשון כדי להפריש מהן עשרה לתרומת מעשר שבהן ועשר נוטל מן המאה חולין מתוקנין כאילו היו הם מעשר ראשון דעשרה מהם לתרומת מעשר ונמצא מפסיד עשרה. והא דלא מחמרינן הכי כשנתערב עם טבל להזקיק הטבל להפריש ממנו עשרה לתרומת מעשר כמאה של מעשר, משום שכך הוא הדין שכל דבר המתערב חוזר להיות כתחלתו הילכך המעשר חוזר להיות כטבל ואין הטבל חוזר להיות כמעשר:

מאה טבל ותשעים מעשר וכו׳ לא הפסיד כלום. דכיון דאיכא בטבל עשרה יתירים דיינינן ליה כאילו יש לו פרנסה ממקום אחר. וכל טבל שנתערב בחולין אם יש לו טבלים אחרים שיכול להפריש על זה התערובת ממקום אחר אינו מפריש אלא לפי חשבון של הטבל בלבד, והכא שהטבל יתר עשר על [המעשר] חשבינן כאילו הם ממקום אחר ומפריש מהן לפי חשבון של טבל בלבד ואינו מפסיד כלום:

כל זמן שהטבל מרובה. והוא שיהיה מרובה עשר, והכי איתא בירושלמי:

ח **עשר שורות של עשר עשר כדי יין.** מסודרים בארץ שבכל ענין שתמנה בין ממזרח למערב בין מצפון לדרום תמצא עשר שורות של עשר עשר שהן מאה כדות:

שורה החיצונה אחת מעשר. חבית אחת שבשורה החיצונה קבעתי מעשר על כדות אחרות שיש לי:

ואין ידוע איזו. חיצונה, שהרי יש כאן ארבע שורות חיצונות לארבע רוחות:

נוטל שתי חביות באלכסון. אחת למקצוע דרומית מזרחית ושנייה לה במקצוע מערבית צפונית, שכל חבית שבמקצוע נמנית לשתי רוחות, וימלא משתיהן חבית א׳ ותהיה מעשר:

חצי שורה החיצונה אחת מעשר. ואם אמר חבית א׳ שבחצי שורה החיצונה בה קבעתי מעשר על כדות אחרות שיש לי:

ואין ידוע איזו. חצי שורה מארבע שורות החיצונות:

נוטל ארבע חביות מד׳ זויות. מפני שיש בכל זוית משתי חצאים שבשתי שורות החיצונות הסמוכות לה וממלא מארבעתן חבית אחת ותהיה מעשר:

שורה אחת מעשר וכו׳ ואם אמר חבית אחת שבשורה אחת מאלו עשר שורות בה קבעתי מעשר ואין ידוע באיזו שורה היא:

נוטל שורה אחת באלכסון. כלומר נוטל עשר כדות משורה אחת ממקצוע דרומית מזרחית עד מקצוע מערבית צפונית, או ממקצוע דרומית מערבית עד מקצוע מזרחית צפונית וממלא מכל העשר חביות חבית אחת ותהיה מעשר. ומפני מה נוטל באלכסון ואינו נוטל שורה אחת כולה ביושר ממזרח למערב או מצפון לדרום, דכשהוא נוטל באלכסון בין שתמנה השורות כולן ממזרח למערב בין שתמנה אותן מצפון לדרום נמצא נוטל חבית אחת מכל שורה ושורה, מה שאין כן אם היה נוטל שורה אחת באורך ממזרח למערב או מצפון לדרום: